

Michał Mordań

Czy nadawane współcześnie stare imiona prawosławne zawsze są zamierzonym przejawem powrotu do tradycji?

Acta Polono-Ruthenica 21, 51-65

2016

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Michał Mordań
Uniwersytet w Białymstoku

Czy nadawane współcześnie „stare” imiona prawosławne zawsze są zamierzonym przejawem powrotu do tradycji?

Księgi parafialne stanowią jedno z podstawowych źródeł w badaniach nad historyczną i współczesną antroponimią. Interpretacja zapisów metrykalnych z poszczególnych miejscowości i regionów pozwala na sformułowanie szeregu konkluzji związanych z nazewnictwem osobowym. Istotnym wnioskiem wynikającym z analizy imion chrzestnych winno być przedstawienie ich frekwencji i dynamiki w badanym przedziale czasowym. Na tej podstawie możliwe jest ustalenie określonej mody imienniczej danego terenu.

Współczesna rzeczywistość cechuje się obecnością takich zjawisk, jak nasilenie tendencji globalizacyjnych, wzajemne przenikanie różnych tradycji i obyczajów, ekspansja modelu kultury zachodniej. Dynamicznym procesem w przestrzeni społecznej staje się laicyzacja. Odczuwalny jest wpływ środków masowego przekazu. Najnowsze imiennictwo osobowe nie pozostaje obojętne wobec powyższych faktów.

Fascynacja obcymi wzorcami kulturowymi wywołała fluktuację w tradycyjnym dla interesującego nas obszaru (zob. niżej) systemie nazewniczym. Jest ona związana z pojawieniem się nowych, czasami nietypowych dla danej kultury nazewniczej imion. Z drugiej strony utrzymuje się przywiązanie do tradycji oraz szacunek wobec wartości religijnych. Korelacja obu tych sfer doprowadziła do wystąpienia sytuacji, w których jednej osobie nadawane są dwa oddzielne imiona: jedno – do posługiwania się w środowisku kościelnym, drugie – do używania w przestrzeni świeckiej.

W niniejszym artykule zwrócę uwagę na prawosławne imiona chrzestne, różniące się od imion nadanych tym samym dzieciom w Urzędzie Stanu Cywilnego (USC). Materiał źródłowy został zaczerpnięty z zapisów metrykalnych trzech parafii prawosławnych znajdujących się na terenie miasta Bielsk Podlaski. Właśnie w tych parafiach, oprócz danych niezbędnych dla celów kościelnych, znajduje się adnotacja o imieniu dziecka, jakie zostało zapisane w USC.

Omawiana kwestia stanowi swego rodzaju *novum* w prawosławnym imiennictwie osobowym. Do połowy ubiegłego stulecia metryki parafialne w zasadzie

nie poświadczają użycia więcej niż jednego imienia. W latach 60.–90. XX wieku wypadki zastosowania na chrzcie i w USC oddzielnych imion zdarzały się sporadycznie. Dopiero od lat 90., wskutek ekspansji szeroko rozumianych czynników kulturowych, „dwiimienność”¹ wśród nowo narodzonych dzieci przestała być rzeczą osobliwą. Podobne sytuacje i w porównywalnej skali miały miejsce także w pierwszej dekadzie XXI wieku. Nadawanie różnych imion stało się zatem dość częstym zabiegiem. Wprawdzie praktyka „dwiimienności” nie dorównuje tradycyjnym (jednoimiennym) modelom nazewniczym, ale stanowi znaczący odsetek wszystkich aktów nominacyjnych, co poświadczają dane statystyczne.

W badanym okresie (lata 2001–2010) w trzech bielskich parafiach prawosławnych ochrzczono łącznie 577 osób. Podczas chrztu 152 dzieci otrzymało inne imię niż w USC. Analizowane przypadki stanowią aż 26,3% wszystkich zapisów metrykalnych, co świadczy o bardzo dużej skali omawianego zjawiska.

W latach 2001–2010 ochrzczono 260 chłopców, w tym 43 otrzymało „podwójne imię” (tabela 1).

Tabela 1

Imiona męskie

Rok	Imię chrzestne ²	Imię w USC
2001	Кастор/Kastor	Radosław
	Кондрат/Kondrat	Konrad ³
	Крискент/Krescent, Krescens	Krystian
	Андрей/Andrzej	Kamil

¹ W niniejszej pracy używam pojęć „dwiimienność”, „podwójne imię” umownie, mając świadomość ich wieloznacznego charakteru. W kontekście omawianego problemu rzecz dotyczy sytuacji, w których jedno imię jest nadawane na chrzcie, a inne w Urzędzie Stanu Cywilnego (USC). Cytowanych przykładów nie należy utożsamiać z nominacją wieloimienną właściwą tradycji łacińsko-polskiej, np. *Krzysztof Kamil Baczyński*, *Jan Andrzej Morsztyn* itd.

² Dla ułatwienia porównań z zapisami w USC imiona chrzestne podaję również w brzmieniu polskim (zob. *Spis imion prawosławnych w brzmieniu polskim i staro-cerkiewno-słowiańskim*, Warszawa 2011; *Kalendarz prawosławny 2007*, Wydanie Warszawskiej Metropolii Prawosławnej).

³ Niektóre pary (np. ze względu na podobieństwo brzmienia i struktury słowotwórczej) pozornie mogą sugerować, że są wariantami jednego imienia. Niemniej są to zupełnie różne antroponimy odznaczające się odmienną etymologią, np. *Konrad* < stwniem. *Conrad*, *Cuonrad*, *Cunrad* (stwniem. *kuoni* ‘odważny, śmiały, dzielny’ + *rât* ‘rada’); *Kondrat* < cognomen *Quadratus* (łac. *quadratus* ‘kwadratowy, czworokątny’). O pochodzeniu imion zob. m.in. M. Malec, *Imiona chrześcijańskie w średniowiecznej Polsce*, Kraków 1994; H. Fros, S. Sowa, *Księga imion i świętych*, t. 1–6, Kraków 1997–2007 oraz pozostałe źródła cytowane w niniejszym opracowaniu.

2002	Кондрат/Kondrat	Kacper
2003	Варфоломей/Bartłomiej	Bartosz ⁴
	Варфоломей/Bartłomiej	Bartosz
2004	Олимп/Olimp	Oliwier
	Кассиан/Kasjan	Kacper
	Никита/Nikita	Norbert
	Дорофей/Doroteusz	Dariusz
	Христофор/Krzysztof	Kamil
2005	Иоанн/Jan	Janusz
	Родион/Rodion	Radosław
2006	Ярослав/Jarosław	Eryk
	Орест/Orest	Olaf
2007	Гордиан/Gordian	Hubert
	Касторий/Kastoriusz	Kacper
	Варфоломей/Bartłomiej	Bartosz
	Варфоломей/Bartłomiej	Bartosz
2008	Маркеллин/Marcelin	Marcel
	Кастор/Kastor	Kacper
	Илия/Eliasz	Oliwier
2009	Лука/Łukasz	Fabian
	Христофор/Krzysztof	Krzystian
	Максим/Maksym	Maksymilian
	Варфоломей/Bartłomiej	Bartosz
	Орест/Orest	Olivier
	Варфоломей/Bartłomiej	Bartosz
	Варфоломей/Bartłomiej	Bartosz
	Михаил/Michał	Mikołaj
	Олег/Oleg	Olaf

⁴ O formach derywowanych zob. niżej.

2010	Варфоломей/Bartłomiej	Bartosz
	Кассиан/Kasjan	Alan
	Симеон/Symeon	Szymon
	Варфоломей/Bartłomiej	Kamil
	Кассиан/Kasjan	Kacper
	Матфей/Mateusz	Maciej
	Славомир/Sławomir	Wojciech
	Патрикий/Patryk, Patrycjusz	Przemysław
	Варфоломей/Bartłomiej	Bartosz
	Алим/Alim	Alan
	Михаил/Michał	Miłosz

W tym samym okresie ochrzczono 317 dziewczynek, z czego inne imię niż w USC nadano 109 (tabela 2).

Tabela 2

Imiona żeńskie

Rok	Imię chrzestne	Imię w USC
2001	Параскева/Paraskiewa	Patrycja
	Анисия/Anisja	Inesa
	Александра/Aleksandra	Sandra
	Мария/Maria	Magdalena
	Иулиания/Julianna, Juliania	Urszula
	Клавдия/Klaudia	Kamila
	Мария/Maria	Magdalena
	Мария/Maria	Magdalena
	Христина/Krystyna	Karolina
	Екатерина/Katarzyna	Karolina
2002	Лариса/Larysa	Laura
	Иулия/Julia	Urszula
	Наталья/Natalia	Sylwia

	Марфа/Marta	Sandra
	Евдокия/Eudokia	Edyta
	Мария Магдалина/Maria Magdalena	Marlena
	Ольга/Olga	Wioleta
	Варвара/Barbara	Wiktoria
	Моико/Moiko	Monika
	Анна/Anna	Hanna
	Мария/Maria	Patrycja
	Вера/W(i)era	Wiktoria
	Галина/Halina	Gabriela
	Иоанна/Joanna	Kinga
	Христина/Krystyna	Karolina
	Мария/Maria	Patrycja
2003	Ариадна/Ariadna	Aurelia
	Маргарита/Małgorzata	Marlena
	Марфа/Marta	Martyna
	Кириена/Kiriена, Cyriena	Karina
	Мария/Maria	Magdalena
	Глафира/Glafira	Gabriela
	Вероника/Weronika	Wiktoria
	Екатерина/Katarzyna	Karina
	Анисия/Anisja	Aniela
	Марфа/Marta	Martyna
	Ольга/Olga	Oliwia
2004	Ева/Ewa	Gabriela
	Ника/Nika	Wiktoria
	Вероника/Weronika	Wiktoria
	Васса/Wassa	Wanessa
	Домника/Dom(i)nika	Diana

	Вероника/Weronika	Wiktoria
	Вероника/Weronika	Wiktoria
2005	Моико/Моiko	Monika
	Вероника/Weronika	Wiktoria
	Елена/Helena	Lena
	Ксения/Ksenia	Oksana
	Илария/Hilaria	Laura
	Емилия/Emilia	Estera
	Екатерина/Katarzyna	Oliwia
	Христина/Krystyna	Kamila
2006	Мария/Maria	Magdalena
	Марфа/Marta	Martyna
	Елена/Helena	Kamila
	Вероника/Weronika	Wiktoria
	Анна/Anna	Hanna
	Есия/Jesjja (?)	Jessica
	Гликерия/Glik(i)eria	Gabriela
	Ольга/Olga	Oliwia
	Елена/Helena	Lena
	Гликерия/Glik(i)eria	Gabriela
	Павла/Pawła, Paula, Paulina	Gabriela
	Емилия/Emilia	Amelia
2007	Клавдия/Klaudia	Kamila
	Сарра/Sara	Sandra
	Александра/Aleksandra	Oliwia
	Моико/Моiko	Maja
	Мария/Maria	Magdalena
	Ника/Nika	Nikola
	Вероника/Weronika	Wiktoria

	Анна/Anna	Aneta
	Сарра/Sara	Wiktoria
2008	Иулитта/Julita	Urszula
	Анна/Anna	Hanna
	Ольга/Olga	Olivia
	Анна/Anna	Hanna
	Анна/Anna	Amelia
	Вероника/Weronika	Wiktoria
	Елена/Helena	Lena
	Анна/Anna	Oliwia
	Мария/Maria	Maja
	Вероника/Weronika	Wiktoria
	Мария/Maria	Maja
	Ксения/Ksenia	Roksana
	Дария/Daria	Patrycja
2009	Анна/Anna	Karolina
	Вероника/Weronika	Wiktoria
	Ольга/Olga	Oliwia
	Анна/Anna	Hanna
	Марина/Maryna	Martyna
	Марина/Maryna	Maja
	Екатерина/Katarzyna	Kornelia
	Вероника/Weronika	Wiktoria
	Васса/Wassa	Wanessa
	Мария/Maria	Magdalena
	Мелания/Melania	Milena
2010	Елена/Helena	Lena
	Марфа/Marta	Martyna
	Мелания/Melania	Milena

	Ника/Nika	Wiktoria
	Мария/Maria	Magdalena
	Ольга/Olga	Ola
	Марина/Maryna	Martyna
	Марфа/Marta	Maja
	Ксения/Ksenia	Oksana
	Анна/Anna	Rozalia
	Мария/Maria	Magdalena
	Мария/Maria	Laura

Jak wskazują powyższe zestawienia, w latach 2001–2005 „podwójne imię” otrzymało 25,3% ochrzczonych dzieci, w kolejnym pięcioleciu 27,1%. Można zatem mówić o utrzymaniu się przedstawionej tendencji imienniczej w ciągu całego dziesięciolecia.

Zaprezentowany materiał, jak można przypuszczać, jest przykładem względnego kompromisu zawartego między rodzicami chcącymi nazwać dziecko według własnych upodobań, a stroną kościelną, dążącą do zachowania zwyczaju nadawania kanonicznych imion, figurujących w kalendarzu liturgicznym obrządku wschodniego.

Świadomość niekanonicznego charakteru niektórych imion zapisywanych w USC nie jest rzeczą powszechną⁵. Problem jest niebagatelny, dotyczy bowiem kilku grup tej kategorii antroponomów, które należy wyłączyć ze spisu imion chrześniych Kościoła prawosławnego. Należą do nich:

- imiona związane z motywacją świecką (*Aneta, Roksana*);
- imiona chrześcijańskie związane wyłącznie z obrządkiem łacińskim, w tym niektóre imiona nadawane pod wpływem obcych wzorców nazewniczych, włączone do spisu imion Kościoła rzymskokatolickiego (*Kamil, Wojciech, Urszula*);
- derywaty, które w imiennictwie świeckim funkcjonują obecnie jako formy oficjalne (*Bartosz, Hanna, Lena*);
- imiona żeńskie utworzone od kanonicznych imion męskich, ale nieposiadające „swoich” świętych (*Gabriela, Kornelia, Patrycja*).

Nierzadko dochodzi do sytuacji, kiedy o konieczności nadania na chrzcie innego imienia niż w USC rodzice (chrzestni) dowiadują się bezpośrednio przed

⁵ Co podkreślają duchowni parafii, z których zaczerpnięto materiał źródłowy.

udzieleniem sakramentu i sporządzeniem metryki. Wobec ich częstego niezorientowania lub nawet obojętności, wyboru imienia chrzestnego dokonuje, w porozumieniu z rodziną, kapłan. Zwykle w takich przypadkach duchowni kierują się nieformalnym zwyczajem, nadając na chrzcie imiona, których brzmienie (niekiedy również zapis) jest maksymalnie zbliżone do formy imienia zapisanego w USC. Takich sytuacji jest zdecydowanie najwięcej, co ilustruje cytowany materiał źródłowy (*Алим/Alim – Alan, Кастор/Kastor – Kasper, Кондрат/Kondrat – Konrad, Олимп/Olimp – Oliwier; Анисья/Anisja – Inesa, Васса/Wassa – Wanessa, Емилия/Emilia – Amelia, Илария/Hilaria – Laura, Моико/Moiko – Monika* itd.). W przypadku braku zbliżonych brzmieniowo par imion wybierane są antroponimy rozpoczynające się tą samą literą (*Никита/Nikita – Norbert, Орест/Orest – Olaf; Евдокия/Eudokia – Edyta, Клавдия/Kludia – Kamila* i in.). Jak można zauważyć, użycie w USC imion „nowych” staje się bodźcem do nadania w Cerkwi imion „starych”, typowo prawosławnych i rzadko spotykanych, często zapomnianych od kilku pokoleń (*Кастор/Kastor, Олимп/Olimp, Илья/Eliasz; Параскева/Paraskiewa, Вера/W(i)era, Мелания/Melania* itd.). Zdecydowanie rzadziej duchowni sugerują rodzicom nadanie imienia świętego, którego pamięć Kościół wschodni czci w dniu narodzin lub chrztu dziecka (np. *Kamil*, ur. 15 grudnia 2001 r., otrzymał na chrzcie imię *Андреј/Andrzej*, zapewne na cześć św. Andrzeja Egipskiego, którego pamięć jest obchodzona w tym dniu).

Imiona chrzestne dzieci, których rodzice są świadomi braku danego imienia z USC w kalendarzu liturgicznym Cerkwi prawosławnej, najczęściej są nadawane według jednej ze zwyczajowych zasad:

- 1) podobieństwo brzmienia;
- 2) występowanie imienia w rodzinie (najczęściej dziadkowie, rodzice biologiczni, rodzice chrzestni);
- 3) indywidualne upodobania rodziców, związane m.in. z wartością eufoniczną imienia (tu mamy do czynienia z taką samą motywacją, jak w wypadku wyboru imienia świeckiego, jednak z zastrzeżeniem, że będzie to imię kanoniczne, dopuszczalne podczas chrztu w Kościele wschodnim).

Jak stwierdzono wyżej, największą grupę wśród „podwójnych” imion stanowią antroponimy o zbliżonym brzmieniu. Trudno jednoznacznie określić ich odsetek, ponieważ stopień podobieństwa/rozbieżności pomiędzy daną parą imion jest sprawą umowną. Percepcja poszczególnych elementów dźwiękowych języka jest procesem zindywidualizowanym. Zatem, jednemu odbiorcy zestawienia *Анисья/Anisja – Inesa, Кириена/Kiriena – Karina, Мелания/Melania – Mi-lena* itd. mogą wydawać się podobne w brzmieniu, podczas gdy inna osoba

określi je jako zdecydowanie zróżnicowane. Równie wysokim poziomem konwergencji fonetycznej odznaczają się pary imion: *Кондрат/Kondrat* – *Konrad*, *Крискент/Krescent* – *Krystian*, *Олимп/Olimp* – *Oliwier*, *Маркеллин/Marcelin* – *Marcel*, *Христофор/Krzysztof* – *Krystian*, *Максим/Maksym* – *Maksymilian*, *Симеон/Symeon* – *Szymon*, *Матфей/Mateusz* – *Maciej*, *Алим/Alim* – *Alan*, *Лариса/Larysa* – *Laura*, *Моико/Moiko* – *Monika*, *Анна/Anna* – *Hanna*, *Марфа/Marta* – *Martyna*, *Екатерина/Katarzyna* – *Karina*, *Васса/Wassa* – *Wanessa*, *Елена/Helena* – *Lena*, *Илария/Hilaria* – *Laura*, *Емилия/Emilia* – *Amelia*, *Ника/Nika* – *Nikola*, *Анна/Anna* – *Aneta*, *Мария/Maria* – *Maja*, *Марина/Maryna* – *Martyna*, *Ольга/Olga* – *Ola* itd. Warto zwrócić uwagę, iż niektóre imiona tworzące pary łączy wspólna etymologia, np. *Симеон/Symeon* – *Szymon*, *Матфей/Mateusz* – *Maciej*⁶.

Na podstawie materiału źródłowego można skonstatować, że nie ma jednego, określonego (czy też ogólnie ustalonego) modelu dopasowania konkretnych imion chrześcijańskich do imion używanych w sytuacjach świeckich. Tak np. chłopców, którym w USC nadano imię *Radostaw*, ochrzczono różnymi imionami – *Кастор/Kastor* i *Родион/Rodion*. Podobnie *Krystian* – *Крискент/Krescent*, *Христофор/Krzysztof*; *Kamil* – *Андрей/Andrzej*, *Христофор/Krzysztof*, *Варфоломей/Bartomiej*; *Kasper* – *Кассиан/Kasjan* (dwukrotnie), *Кондрат/Kondrat*, *Кастор/Kastor*, *Касторий/Kastoriusz*; *Oliwier/Olivier* – *Олимп/Olimp*, *Илья/Eliasz*, *Орест/Orest*; *Olaf* – *Орест/Orest*, *Олег/Oleg* oraz *Alan* – *Алим/Alim*, *Кассиан/Kasjan*. Podobną tendencję można stwierdzić w imiennictwie żeńskim, por.: *Патрыця* – *Мария/Maria* (dwukrotnie), *Параскева/Paraskiewa*, *Дария/Daria*; *Sandra* – *Александра/Aleksandra*, *Марфа/Marta*, *Сарра/Sara*; *Urszula* – *Иулиания/Juliana*, *Иулия/Julia*, *Иулитта/Julita*; *Katila* – *Клавдия/Klaudia* (dwukrotnie), *Христина/Krystyna*, *Елена/Helena*; *Karolina* – *Христина/Krystyna* (dwukrotnie), *Екатерина/Katarzyna*, *Анна/Anna*; *Laura* – *Лариса/Larysa*, *Илария/Hilaria*, *Мария/Maria*; *Marlena* – *Мария Магдалина/Maria Magdalena*, *Маргарита/Małgorzata*; *Wiktoria* – *Вероника/Weronika* (jedenastokrotnie), *Ника/Nika* (dwukrotnie), *Варвара/Barbara*, *Вера/W(i)era*, *Сарра/Sara*; *Gabriela* – *Гликерия/Glik(ier)ia* (dwukrotnie), *Галина/Halina*, *Глафира/Glafira*, *Ева/Ewa*, *Павла/Pawia*; *Martyna* – *Марфа/Marta* (czterokrotnie), *Марина/Maryna* (dwukrotnie); *Karina* – *Кириена/Kiriena*, *Екатерина/Katarzyna*; *Oliwia/Olivia* – *Ольга/Olga* (czterokrotnie), *Екатерина/Katarzyna*, *Александра/Aleksandra*, *Анна/Anna*; *Amelia* – *Емилия/Emilia*, *Анна/Anna*; *Maja* – *Мария/Maria* (dwukrotnie), *Моико/Moiko*, *Марина/Maryna*, *Марфа/Marta*.

⁶ Por. M. Malec, op. cit., s. 274, 326.

Odwracając niejako sytuację, okazuje się, że dane imię z kalendarza wschodniego posłużyło do nominacji osób o różnych imionach nadanych w USC, por.: *Кондрат/Kondrat* – *Konrad, Kasper*; *Варфоломей/Bartłomiej* – *Bartosz* (dziewięciokrotnie), *Kamil*; *Касиан/Kasjan* – *Kasper* (dwukrotnie), *Alan*; *Христофор/Krzysztof* – *Kamil, Krystian*; *Орест/Orest* – *Olaf, Olivier*; *Кастор/Kastor* – *Radostaw, Kasper*; *Анисия/Anisja* – *Inesa, Aniela*; *Александра/Aleksandra* – *Sandra, Oliwia*; *Мария/Maria* – *Magdalena* (ośmiokrotnie), *Maja* (dwukrotnie), *Patrycja* (dwukrotnie), *Laura*; *Христина/Krystyna* – *Karolina* (dwukrotnie), *Kamila*; *Екатерина/Katarzyna* – *Karolina, Karina, Kornelia, Oliwia*; *Марфа/Marta* – *Martyna* (czterokrotnie), *Maja, Sandra*; *Ольга/Olga* – *Oliwia/Olivia* (czterokrotnie), *Ola, Wioleta*; *Моико/Moiko* – *Monika* (dwukrotnie), *Maja*; *Анна/Anna* – *Hanna* (pięciokrotnie), *Amelia, Aneta, Karolina, Oliwia, Rozalia*; *Ника/Nika* – *Wiktoria* (dwukrotnie), *Nikola*; *Елена/Helena* – *Lena* (czterokrotnie), *Kamila*; *Ксения/Ksenia* – *Oksana* (dwukrotnie), *Roksana*; *Емилия/Emilia* – *Amelia, Estera*; *Сарра/Sara* – *Sandra, Wiktoria*; *Марина/Maryna* – *Martyna* (dwukrotnie), *Maja*.

W analizowanym materiale można też odnaleźć „regularne” pary antropimów, mimo że wystąpiły w analizowanym okresie kilkakrotnie, np. *Михаил/Michał* – *Miłosz*, *Васса/Wassa* – *Wanessa*, *Мелания/Melania* – *Milena* itd.

Szeroki wachlarz kombinacji zależy nie tylko od modeli przyjętych (zwyczajowo) w konkretnych parafiach czy przez poszczególnych duchownych udzielających sakramentu. Jest on także wynikiem indywidualnego aktu nominacyjnego, związanego najczęściej z osobistym życzeniem rodziców lub z chęcią zastosowania przez księży różnorodności w zakresie użycia imion.

Jak dowodzi cytowany materiał, niektóre pary imion zestawione są z antropimów etymologicznie tożsamy, ale odznaczających się dyferencją w zakresie słowotwórstwa, por. *Варфоломей/Bartłomiej* – *Bartosz* (dziewięciokrotnie), *Иоанн/Jan* – *Janusz*, *Александра/Aleksandra* – *Sandra*, *Анна/Анна* – *Hanna* (pięciokrotnie), *Елена/Helena* – *Lena* (czterokrotnie), *Ксения/Ksenia* – *Oksana* (dwukrotnie), *Мария/Maria* – *Maja* (dwukrotnie), *Ольга/Olga* – *Ola*⁷. Formy zapisywane w USC, formalnie derywaty, we współczesnym imiennictwie stanowią odrębne jednostki nazewnicze. Nierzadko sami użytkownicy tego typu imion nie są świadomi ich sekundarnego charakteru. Sprzyja temu uznanie postaci derywowanych za oficjalne (podstawowe) formy przez świeckie urzędy⁸.

⁷ Por. m.in. M. Malec, op. cit.; H. Fros, S. Sowa, op. cit.; А.Н. Тихонов, Л.З. Бояринова, А.Г. Рыжкова, *Словарь русских личных имен*, Москва 1995.

⁸ Por. Cz. Kosyl, *Nadawanie imion w Polsce w świetle przepisów administracyjnych*, [w:] *Onomastyka w dydaktyce szkolnej i społecznej*, red. E. Homa, Szczecin 1988, s. 175.

W analizowanym materiale można też wyodrębnić niewielką grupę „podwójnych imion”, które zostały zestawione na zasadzie wspólnych lub zbliżonych form hipokorystyczno-deminutywnych, np. *Дорофей/Doroteusz* > *Darek* < *Dariusz*, *Максим/Maksym* > *Maks* < *Maksymilian*, *Ольга/Olga* > *Ola* < *Oliwia*, *Александра/Aleksandra* > *Ola* < *Oliwia*, *Июлия/Julia* > *Jula* i *Ula* < *Urszula*.

Dziewczynki, którym w USC nadano imię *Magdalena*, na chrzcie otrzymały imię *Maria* (9 przykładów). Wzorec ten, jeden z najbardziej tradycyjnych „schematów nazewniczych”, związany jest z postacią św. Marii Magdaleny. Forma *Magdalena* to w rzeczywistości przydomek odmiejscowy, który z czasem zaczęto traktować jako oddzielne imię własne⁹, które nie figuruje w spisie kanonicznych imion Cerkwi prawosławnej.

Ciekawym i – jak się wydaje – najbardziej właściwym rozwiązaniem posłużono się w jednej z bielskich parafii, gdzie dwie dziewczynki o imieniu *Wiktoria* (USC) ochrzczono, stosując semantyczny odpowiednik w postaci imienia *Ника/ Nika* (z gr. ‘zwycięstwo’).

Należy zauważyć, że w kilku przypadkach na chrzcie nadano inne imiona niż w USC (zazwyczaj o podobnej fonetyce), pomimo istnienia w kalendarzu wschodnim dokładnych odpowiedników, por.: *Estera* (cerk. *Estera/Есфирь*) – *Емилия/Emilia*, *Maciej* (cerk. *Maciej/Матфей*) – *Матфей/Mateusz*, *Maksymilian* (cerk. *Maksymilian/Максимилиан*) – *Максим/Maksym*, *Szymon* (cerk. *Szymon/Симон*) – *Симеон/Symeon*. Jak wynika z powyższych przykładów, użycie w charakterze imion chrzestnych innych antroponimów nie było podyktowane koniecznością. Trudno zatem jednoznacznie przesądzać o motywacjach, którymi kierowano się podczas ich doboru.

Godnym odnotowania faktem związanym z problematyką „dwuimienności” jest dość znacząca dysproporcja między męskim i żeńskim zestawem omawianych antroponimów. W latach 2001–2010 „podwójne imię” otrzymało 16,5% ochrzczonych chłopców. W nominacji żeńskiej odsetek ten jest ponaddwukrotnie wyższy i wynosi 34,4%. Należy zatem przypuszczać, że zainteresowanie rodziców imionami związanymi z motywacją świecką i wpływem obcych wzorców nazewniczych było częstsze w przypadku narodzin córki niż syna. Możliwe, że współczesne potencjalne źródła nazewnicze (literatura, prasa, film, Internet etc.) dostarczały więcej przykładów żeńskich imion tego typu. Można też pokusić się o stwierdzenie, że przyczyn takiego stanu rzeczy należy upatrywać gdzie indziej. Repertuar kanonicznych imion żeńskich w stosunku do liczby imion męskich jest znacznie uboższy. W kalendarzu wydanym przez Warszawską

⁹ Zob. np. А.Н. Тихонов, Л.З. Бояринова, А.Г. Рыжкова, op. cit., s. 549.

Metropolię Prawosławną zamieszczono 917 imion męskich i tylko 246 żeńskich. Identyczną liczbę imion zawiera kalendarz wydany przez Patriarchat Moskiewski. *Spis imion prawosławnych...* obejmuje 979 imion męskich i 261 imion żeńskich. W *Trebniku*¹⁰ przewidziano odpowiednio 844 i 191 imion¹¹. Przedstawione dane jednoznacznie wskazują, że imiona żeńskie stanowią zaledwie 25,7% zestawu imion męskich¹². W związku z powyższym należy wnioskować, że wśród imion męskich istnieje większe prawdopodobieństwo w zakresie zbieżności upodobań imienniczych rodziców z występowaniem danego imienia w spisie prawosławnych imion chrzestnych. Nie ma zatem częściej potrzeby wprowadzania „dwuimienności”, czego nie można stwierdzić w odniesieniu do imion żeńskich.

W celu kompleksowego zobrazowania omawianego zagadnienia zostały uwzględnione również inne zapisy metrykalne, w których stwierdzono pewną nieadekwatność w relacji Cerkiew – USC. Jest ona związana z użyciem w sferze pozakościelnej podwójnych, w powszechnym rozumieniu tego słowa¹³, imion. W latach 2001–2010 stwierdzono osiem takich sytuacji:

Tabela 3

Imiona podwójne w USC

	Rok	Imię chrzestne	Imię w USC
1.	2004	Николай/Mikołaj	Mikołaj Bogdan
2.	2004	Александр/Aleksander	Aleksander Bartłomiej
3.	2008	Фома/Tomasz	Jarosław Tomasz
4.	2001	Мария/Maria	Milena Maria
5.	2003	Иулия/Julia	Marcelina Julia
6.	2005	Екатерина/Katarzyna	Maja Katarzyna
7.	2006	Александра/Aleksandra	Aleksandra Hanna
8.	2006	Ольга/Olga	Olga Maria

Zwróćmy uwagę, że w czterech przykładach (nr 1, 2, 3 i 8) oba imiona świeckie mogły być wykorzystane podczas chrztu. Zatem nadanie w USC podwójnego imienia było raczej podyktowane osobistym życzeniem rodziców niż uwzględnieniem czynników religijnych. Jak można przypuszczać, w podobny sposób kierowano się w przypadku dziewczynki, której nadano imiona *Aleksandra*

¹⁰ *Trebnik* – scs. *treba* ‘posługa religijna’ – księga liturgiczna w Kościele prawosławnym zawierająca porządek (ryt) udzielania sakramentów, sakramentaliów, błogosławieństw oraz teksty stosownych dla nich modlitw (zob. A. Znosko, *Mały słownik wyrazów starocerkiewnoświatowskich i terminologii cerkiewno-teologicznej*, Warszawa 1983, s. 321).

¹¹ Por. *Kalendarz prawosławny 2007*, Wydanie Warszawskiej Metropolii Prawosławnej; *Православный церковный календарь 1998*, Издательство Московской Патриархии; *Spis imion prawosławnych...*; *Trebnikъ*, Варшава 1925.

¹² W zależności od źródła liczba ta waha się między 22,6% a 26,8%.

¹³ Por. przypis nr 1.

Hanna (przykład nr 7). Pierwsze imię posiada w Kościele prawosławnym charakter kanoniczny, nie było więc potrzeby dodawania drugiego imienia z przyczyn wyznaniowych. Jedynie w trzech sytuacjach (nr 4, 5 i 6) pierwsze imiona nie występują w kalendarzu obrządku bizantyjskiego. W tych przypadkach dwuimiennność okazała się skutkiem, a być może również wolą rodziców umieszczenia imienia chrzestnego (jako drugiego) w dokumentach urzędowych. Przy założeniu, że w codziennych relacjach użytkownicy posługują się pierwszym spośród dwu imion, tylko trzy zapisy metrykalne (nr 4, 5 i 6) można rozpatrywać w kontekście „podwójnych imion”¹⁴.

Analiza powyższego materiału źródłowego pokazuje, że liczba imion chrzestnych, które nie są tożsame z imionami zapisanymi w USC, stanowi we współczesnym imiennictwie prawosławnym znaczny odsetek wszystkich badanych antroponimów. Omówiona sytuacja w znacznie większym stopniu dotyczy nominacji żeńskiej. Wybierając imiona chrzestne, kierowano się różnymi motywacjami, przy czym najczęściej zastosowano takie, które były fonetycznie zbliżone do imion używanych w sferze pozakościelnej.

Przedstawione zagadnienie rodzi pewną kwestię natury metodologicznej: czy przy analizie współczesnego imiennictwa mieszkańców danego obszaru wystarczy bazować tylko na imionach chrzestnych, skoro w wielu przypadkach ich użytkownicy *de facto* posługują się innymi imionami? Decydując się na chrzest dziecka, rodzice deklarują swoje przywiązanie do wartości religijnych. Wydaje się zatem, że osoby wierzące powinny traktować priorytetowo imiona chrzestne. Z drugiej strony imiona nadane na chrzcie, jeśli są inne niż w USC, są używane tylko w sferze religijnej. Dlatego też w celu kompleksowego ukazania systemu imienniczego danej miejscowości czy regionu warto w wypadku wystąpienia omawianej sytuacji odwołać się nie tylko do imion chrzestnych, ale również do imion świeckich zapisanych w USC. Naświetlony problem powinien być uwzględniany zwłaszcza przy badaniu współczesnego imiennictwa tych obszarów, gdzie prawosławni mieszkańcy stanowią znaczący procent ogółu ludności danego terenu.

Na zakończenie należy udzielić odpowiedzi na pytanie zawarte w tytule artykułu. Jedną z najnowszych, modnych ostatnio tendencji nazewniczych jest nadawanie dzieciom imion „starodawnych”, niespotykanych od kilkudziesięciu lub kilkuset lat. Cytowany materiał dowodzi, że obecność w metrykach parafialnych tego typu imion niekoniecznie jest konsekwencją zamierzonego powrotu do zapomnianych tradycji imiennicznych. Stanowi raczej próbę synchronizacji kanonów religijnych ze współczesnymi trendami w zakresie doboru imion.

¹⁴ W rozumieniu przypisu nr 1.

Резюме

Всегда ли употребление „старинных” православных имен в настоящее время является намеренным возвращением к традиции?

Статья посвящается православным именам, данным при крещении, отличающимся от имен, данных тем же детям в ЗАГСе. Анализ материала показывает, что число церковных и светских имен, между которыми нет прямого соответствия, составляет в современном православном именовании значительный процент всех исследуемых антропонимов (26,3%). Выбирая имена, данные при крещении, родители руководствовались разными мотивировками, причем чаще всего крестили именами, максимально приближенными к светским именам, т.е. опираясь на сходство звучания (напр. *Алим* – *Alan*, *Анисия* – *Inesa*, *Илария* – *Laura*, *Кириена* – *Karina*, *Мелания* – *Milena*, *Христофор* – *Krystian* и др.).

Цитируемый материал доказывает, что наличие в метрических записях „старинных” православных имен не всегда является намеренным возвращением к традиции. Скорее всего, является попыткой синхронизации современных направлений в области именования детей с церковными законами.

Summary

Old-style Orthodox first names given in modern times – do they always reflect an intentional return to tradition?

This paper deals with Orthodox baptismal names different from the first names given to the child at the Registry Office. Analysis of source material demonstrated that the number of baptismal names different from those given at the Registry Office constitutes a significant percentage (26.3%) of anthroponyms in the contemporary Orthodox name-giving trend. The choice of baptismal names was motivated by various reasons, but the most popular were names phonetically similar to the names used in the secular world (e.g. *Алим* – *Alan*, *Анисия* – *Inesa*, *Илария* – *Laura*, *Кириена* – *Karina*, *Мелания* – *Milena*, *Христофор* – *Krystian*, etc.).

The quoted material shows that the presence of old-style Orthodox names in parish birth records is not necessarily the consequence of an intended return to a forgotten name-giving tradition. It is instead an attempt to combine religious tradition with modern trends in name-giving.

Key words: linguistic, onomastics, first names, baptismal names, modern trends in name-giving.